

УДК 336.7

Чайковський Р.С., аспірант 2 р.н., гр. PhD-072-23-2, ФБСО
Державний університет «Житомирська Політехніка»

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІКИ ВОЄННОГО ЧАСУ.

У травні 2021 року Національний банк України опублікував стратегію розвитку до 2025 року, в якій було визначено основні цілі майбутнього розвитку банківської системи країни:

- Забезпечення фінансової стабільності;
- Розвиток фінансових ринків;
- Захист прав споживачів та інвесторів;
- Фінансова інклюзія та підвищення рівня фінансової грамотності;
- Цифровізація та інновації у фінансовому секторі;
- Побудова сучасного регуляторного середовища.

Після дворічного впровадження, внаслідок неспровокованого повномасштабного військового вторгнення Російської федерації у лютому 2022 року, дана стратегія була оновлена і отримала назву «Фінансова фортеця», завдання якої зосереджені на двох основних функціях:

- Забезпечення цінової та фінансової стабільності;
- Підтримка країни на шляху до перемоги.

За великим рахунком економіка військового часу це економіка активної державної участі та державного стимулювання. Стабілізаційна (антикризова) монетарна політика має передбачати передусім спрямування додаткової ліквідності в економіку країни, застосовуючи наявний арсенал інструментів, таких як: облікова ставка, зміни вимог до забезпечення, операції на відкритому ринку, управління резервних вимог для банків і ін.

Таблиця 1.

Інструменти монетарної політики для надзвичайних умов [1]

Інструменти монетарної політики	Варіанти для кризових умов
Ключова процентна ставка	Зниження ставки з урахуванням рівня падіння сукупного попиту
Процентна ставка за депозитними операціями центрального банку	Негативні реальні та (іноді) номінальні процентні ставки
Рефінансування банків	Пільгові ставки рефінансування під забезпечення певними видами активів. «Порожні» кредити
Операції на відкритому ринку	Купівля фінансових активів для насичення фінансових ринків короткостроковою ліквідністю («кількісне пом'якшення»)
Спеціалізовані програми купівлі активів	Цільова купівля довгострокових державних та корпоративних активів
Процентна ставка за державними облигаціями	Купівля облигацій за фіксованою ставкою. Таргетування ринкової процентної ставки облигацій на певному рівні доходності
Резервні вимоги для банків	Зниження вимог, якщо загальна ліквідність банківської системи є достатньою
Публічні комунікації	Пояснення того, як дії центрального банку узгоджуються з цілями монетарної політики

Реакція монетарної політики НБУ у перші місяці повномасштабного вторгнення загалом відповідала міжнародним стандартам поведінки під час надзвичайних потрясінь. Зокрема, регулятор запровадив обмеження на виведення капіталу з країни, встановив режим фіксованого обмінного курсу, зафіксував облікову ставку (призупинив інфляційне таргетування), запровадив бланкове рефінансування банків для підтримки їх ліквідності та ліквідності державних фінансів [1]. Все це дозволило зберегти стабільність та функціонування фінансової системи України та закласти фундамент для її відновлення.

Зараз, станом на жовтень 2024р., маємо загрозливу ситуацію з макроекономічною стабільністю в Україні. Основними зовнішніми та внутрішніми факторами цього стану залишаються:

- Руїнування інфраструктури та підприємств внаслідок військових дій;
- Зростання військових видатків та дефіцит бюджету;
- Стагнація ринку праці (вимушене переселення, мобілізація та безробіття);
- Залежність від зовнішньої допомоги та зростання державного боргу;
- Зростаюча інфляція та девальвація гривні;

Секція 4. Розвиток корпоративних фінансів в сучасних умовах господарювання

- Дефіцит енергогенерації, залежність від імпорту палива та зниження експорту;
- Низький показник іноземних інвестицій та слабка динаміка капітальних вкладень за рахунок кредитів.

Триваюча (понад два з половиною роки) війна та незмінна антикризова жорстка монетарна політика НБУ призвела до непродуктивного зростання надлишкової ліквідності банківської системи з її одночасним дефіцитом у фіскальному та реальному секторах економіки [1]. Це призвело до того, що частка кредитів у структурі фінансування капітальних вкладень перебуває на досить низькому рівні (до 7%). Більшість підприємств залучають фінансові ресурси за рахунок власних джерел. [2]

Реальна ціна банківської позики для бізнесу при діючій обліковій ставці 13% становить приблизно 18-20% річних. Такий кредитний відсоток значно перевищує показники рентабельності більшості підприємств та не дає економіці розвиватись. Жорсткі вимоги щодо резервування та капіталу банків, рівень ставки за депозитними сертифікатами НБУ на високому рівні 13%, а також військові ризики не спонукають до збільшення кредитного апетиту банків України. Динаміка збільшення ліквідності банківської системи не призводить до подібного збільшення кредитного портфелю суб'єктів господарювання.

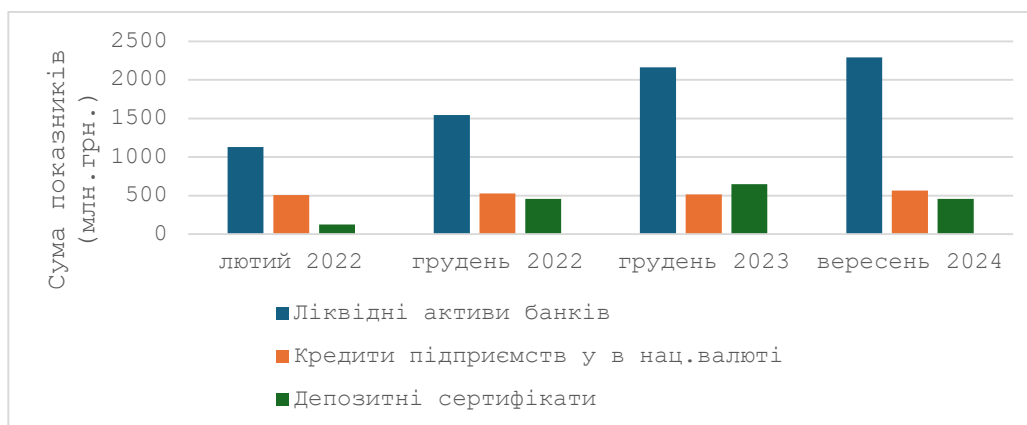

Рис.1. Динаміка деяких показників діяльності банків [<https://bank.gov.ua>].

Щоб збільшити попит з боку населення та підприємств Національному банку України варто переглянути свою монетарну політику. Це дозволить «оживити» економіку та збільшити динаміку ВВП. Серед дієвих інструментів змін можна застосувати [4]:

- Цілеспрямовану підтримку фінансово-кредитного посередництва банків;
- Пільгове рефінансування банківських кредитів;
- Співпрацю з урядом у програмах структурно-кредитної підтримки економіки
- Спеціалізовану емісію НБУ, що спрямовується на рефінансування кредитів під визначені пріоритетні проекти;
- Спонування банків до збільшенні кредитного апетиту через зменшення ставки за депозитними сертифікатами, облікової ставки, норми та структури резервування тощо.

У підсумку, активне використання цих інструментів допоможе подолати наслідки війни та забезпечити економічне зростання у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Bohdan Danylyshyn and Ivan Bohdan (2022). Monetary policy during the wartime: How to ensure macroeconomic stability. Investment Management and Financial Innovations, 19(2), 344-359. doi:10.21511/imfi.19(2).2022.30.
2. Олексій Куш, Стаття «Як перестати «сидіти на трильйонах» й відродити кредитування бізнесу». Дзеркало тижня, URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/jak-perestati-siditi-na-triljonakh-j-vidroditi-kredituvannja-biznesu.html>.
3. Іван Богдан, Стаття «Економічне падіння та відновлення України». Дзеркало тижня, URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/ekonomichne-padinnja-ta-vidnovlennja-ukrajini.html>.
4. Nataliia Prykaziuk, Oksana Lobova, Tatiana Motashko, Olena Prokofieva, Volodymyr Yukhumenko, «PROSPECTS OF THE POST-WAR RECOVERY OF THE FINANCIAL SECTOR OF UKRAINE», FINANCIAL AND CREDIT ACTIVITY: PROBLEMS OF THEORY AND PRACTICE, Volume 4 (51), 2023, DOI: 10.55643/fcapter.4.51.2023.4051.